

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მაია ონიანი

სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკის ძირითადი ასპექტები და
მათი გადაჭრის გზები თბილისის მუნიციპალიტეტში

სადოქტორო პროგრამა – საჯარო მმართველობა
შიფრი – 1109

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

წარდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

თბილისი

2022 წელი

სამუშაო შესრულებულია საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში
ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი

საჯარო მმართველობისა და ელექტრონული ბიზნესის დეპარტამენტი

ხელმძღვანელი: პროფესორი შოთა დოლონაძე

რეცენზენტები: -----

დაცვა შედგება 2022 წლის „_____“ _____ საათზე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესის ადმინისტრირების,
საჯარო მმართველობისა და მენეჯმენტის საუნივერსიტეტო სადისერტაციო
საბჭოს სხდომაზე.

კორპუსი VI, აუდიტორია -----,

მისამართი: თბილისი, კოსტავას 77.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება სტუ-ს ბიბლიოთეკაში,

ხოლო ავტორეფერატისა ფაკულტეტის ვებ-გვერდზე

საუნივერსიტეტო სადისერტაციო საბჭოს მდივანი

პროფესორი

/ლელა კოჭლამაზაშვილი/

Abstract

The social problems become more prominent in the modern world. In most countries, social policy is a matter of special concern and a significant share of the budget is spent toward this direction. One of the most important aspects in the implementation of social policy is the country's pension system.

Due to the demographic situation, most of the developed countries of the world are referred to as aging nations, therefore, pension policy appears to be a serious challenge for them. Pension policies should be managed in accordance with the requirements of the development of life and the age of modern technology.

As the practice of foreign countries shows, the management of pension policy requires a new vision and the development of mechanisms for the implementation of reforms, which in the long-term will ensure a decent old age for older people.

Because of that situation, the developed countries of the world began to think about the better pension policy long time ago, and they created private accumulative pension systems and ensured its implementation in practice.

Accumulative pension system is mainly a three-column mechanism, Column I includes the basic pension provided by the state through budget funding; Column II is a percentage of the amount of savings transferred by the employer and the employee to the pension fund and serves to increase the individual responsibility of the people. Column III provides the provision of savings for the retirement age through private insurance and financial organizations. According to the concept, the pension reform is focused on the social security and decreasing the financial costs of the elderly population.

Georgia, like many countries around the world, belongs to the aging nations by category. Analyzing the realities that may arise for the state in the future, it is necessary to implement a fundamental pension reform. For this purpose, on August 6, 2018, the Law of Georgia on Accumulative Pension was enacted, the full implementation of which began on January 1, 2019 on salaries accrued, in which the state enters 2% together with the employee and the employer (6% in total). The involvement and participation of the state in the accumulative pension system is an important incentive factor to be included in the system as a participant. At the end of 2019, 795 thousand participants were enrolled in the system, while according to the data of Geostat on November 2, 2021, the number of participants in the system was 1 million 212 thousand and it continues to grow every month. While the assets for the same period amounted to GEL 1.83 billion, of which GEL 234 million was accrued interest. The assets are positioned in Georgian commercial banking organizations, where it accrues an interest rate of 11.1%, which is also an important part of the proper conduct of the reform, as the savings and accrued benefits should provide a high rate of substitution for the system participant in old age. The efficiency of a funded pension system, in addition to ensuring that people of retirement age can enjoy a decent old age, creates an investment environment for the development of the country's infrastructure, unlike the existing pension system, which represents only spending and fails to create an investment environment.

It is fact that the current pension system is fully financed from the state budget, which in essence is more social assistance than pensions. According to the official data of Geostat, the number of pensioners in Georgia is growing over the years, and if not the pension reform and its proper management, this situation in the future will put a serious burden on the spending part of the state budget.

Tbilisi has a special place in the Georgian pension system; Clearly, this is due

to many factors, primarily the size of the population, as well as the fact that the budget of Tbilisi Municipality is different from the budgets of the municipalities of the regions, which allows for more social activities. The present dissertation research is based on the study of the living conditions of elderly people living in Tbilisi Municipality. Tbilisi is the municipality that has more resources to provide social projects, thus ensuring the improvement of the social situation of pensioners registered in Tbilisi.

The paper discusses the successful implementation of social policy practices in developed countries (Finland, Germany, Scandinavian countries), analyzes the legal framework of Georgia, reviews state and local self-government budgets and the mechanisms for the implementation in terms of administration.

The dissertation presents the research "Assessment of the pension system by older people and its relevance to the challenges", which reflects the social status of older retirees registered in Tbilisi and analyzes the needs that are a priority for the population (medicine, food, utility bills, etc.).

A research we conducted for this paper clearly showed that the current pension system does serve to reduce poverty, but it can not provide a decent aging of pensioners, as it can not offer a high rate of replacement, it is also inefficient in terms of the economic development of the country, because the funds are only used for spending. However, the current pension system is unfair as it does not include years of service and it is the same for everyone, regardless of length of service. All these factors strongly confirm and substantiate the necessity of pension reform.

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

სოციალური პოლიტიკა, სახელმწიფოს დემოკრატიული განვითარების მნიშვნელოვანი მონაპოვარია. სხვაგვარად, მას კეთილდღეობის პოლიტიკას უწოდებენ, რომელიც სოციალური ცვლილებების განხორციელების გზით, ხელს უწყობს კეთილდღეობის პრინციპების გამყარებას. სოციალური პოლიტიკა წარმოადგენს სუბიექტების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა ერთობლიობას, რომელიც მიმართულია სოციალური განვითარების სტრატეგიის ფორმირებისაკენ. სოციალური პოლიტიკა ახასიათებს საზოგადოების სოციალური სტრუქტურების ძირითადი ელემენტების ურთიერთობას და მოსახლეობის სოციალური მიდგომების შენარჩუნებას.

სახელმწიფო სოციალურ პოლიტიკას ატარებს საზოგადოების სოციალური უსაფრთხოებისა და სოციალური სტაბილიზაციის შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად. ამ მიდგომების საფუძველია ისტორიული შეხედულებანი სამართლიანობასა და თანასწორობაზე, რომლებიც საზოგადოების კულტურულ ღირებულებებში, საზოგადოებრივი ცხოვრების ტრადიციებსა

და ჩვეულებებშია განმტკიცებული.

სოციალური კეთილდღეობის არსი მდგომარეობს ქმედებების იმგვარ დაგეგმვა-განხორციელებაში, რომელიც მიმართული იქნება სიღარიბის დაძლევისკენ და ადამიანთა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისაკენ.

თემის აქტუალობა. თანამედროვე მსოფლიოში, სოციალური პრობლემატიკა, დღითი-დღე უფრო აქტუალური და მოთხოვნადი ხდება. სოციალური პოლიტიკა ფაქტობრივად ყველა ქვეყნის პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ნაწილია და განსაკუთრებით დიდი ოდენობის თანხებიც ბიუჯეტიდან ამ მიმართულებით იხარჯება. გამონაკლისს ამ მიმართულებით არც საქართველო წარმოადგენს.

სახელმწიფოთა მიდგომა სოციალური პოლიტიკისადმი ევროპის ქვეყნებში განსხვავებულია, რაც გამოწვეულია სოციალური პოლიტიკის წარმოშობის, ისტორიული განვითარებისა და თანამედროვე ტენდენციებიდან გამომდინარე. საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების შედეგად, ქართულმა კანონმდებლობამ მოახდინა ევროპული კანონმდებლობის ჰარმონიზება, სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვანია ნაშრომში ევროპული ქვეყნების გამოცდილების ქართულ კანონმდებლობასთან შედარება – საერთო ღირებულებებისა და ხარვეზების შესწავლა. ამასთან, საქართველო სერიოზული გარდაქმნების წინაშე დგას, რაც საპენსიო რეფორმამ უნდა უზრუნველყოს, იმ მოცემულობის გათვალისწინებით, რომ სახეზეა ძველი და ახალი სისტემების ერთობლივად ფუნქციონირება, დაგროვებითი პენსიის სისტემის დანერგვასთან დაკავშირებული სერიოზული გამოწვევები.

მიუხედავად მრავალი პროგრამის განხორციელების და ფინანსური რესურსის გამოყოფისა, სიღარიბის დაძლევა საქართველოსთვის კვლავ მნიშვნელოვან ნეგატიურ ფაქტორად რჩება.

სამწუხარო რეალობაა, რომ დღითი-დღე იზრდება “სოციალური სტატუსის მომპოვებელთა“ ბაზაში რეგისტრაციის მსურველები. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო სოციალურ-პოლიტიკური მიმართულებით მრავალ პროგრამას თუ ღონისძიებას ახორციელებს, სახელმწიფო ჯერ

კიდევ გამოწვევების წინაშე დგას, როგორცაა: სიღარიბე, სოციალურად დაუცველ ოჯახთა არსებობა ქვეყანაში, არასათანადო საპენსიო უზრუნველყოფა, უსახლკართა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემები, გაზრდილი ფასები მედიკამენტებზე და სხვა.

კვლევის მიზანია თბილისის ხანდაზმული მოსახლეობის სოციალური კეთილდღეობის შეფასება, არსებული საპენსიო სისტემის პირობებში, თუ რამდენად პასუხობს სისტემა თანამედროვე გამოწვევებს და გაიზრდება თუ არა ხანდაზმულთა კმაყოფილება საპენსიო თანხის გაზრდის შედეგად. გამომდინარე იქედან, რომ თბილისის მუნიციპალიტეტს ბიუჯეტის მოცულობიდან გამომდინარე თბილისელი პენსიონერებისთვის მეტი სოციალური ღონისძიებების განხორციელება შეუძლია, ვიდრე რეგიონების მუნიციპალიტეტებს.

კვლევის ამოცანები:

- სოციალური პოლიტიკის განვითარების კვლევა თანამედროვე სახელმწიფოში საქართველოსა და მისი დედაქალაქის თბილისის მაგალითზე;
- სოციალური პოლიტიკა და ეკონომიკური განვითარების ასპექტები, მათი კავშირები მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებასთან;
- ასოცირების ხელშეკრულების გავლენა საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკურ მდგომარეობაზე და მისი აღსრულება;
- ბიუჯეტებისა და საკანონმდებლო ბაზის ანალიზი სოციალური პოლიტიკის კრილში და მისი აღსრულების მექანიზმები;
- საპენსიო სისტემის ანალიზი, მისი განვითარების ტენდენციები და საპენსიო რეფორმის აუცილებლობის დასაბუთება თბილისის მაგალითზე;
- საპენსიო სისტემების საუკეთესო უცხოური გამოცდილების ანალიზი და მისი შედარება ქართულ საპენსიო სისტემასთან;
- თბილისის ხანდაზმული მოქალაქეების მიერ არსებული საპენსიო სისტემის შეფასება, გადასაწყვეტი პრობლემების ანალიზი და ამოცანების ჩამოყალიბება.

კვლევის ობიექტია – საქართველოს საპენსიო სისტემის ორგანიზაცია

და ამ მიმართულებით არსებული პრობლემებისა და გამოწვევების დაძლევის მიზნით მიმდინარე საქმიანობა ქალაქ თბილისში.

კვლევის საგანია – თბილისის პენსიონერი მოქალაქეების სოციალური მდგომარეობა, საპენსიო სისტემის და არსებული ვითარების გაუმჯობესების პერსპექტივები.

კვლევის თეორიულ-მეთოდოლოგიური ბაზას წარმოადგენს – სამეცნიერო წყაროები და სახელმძღვანელოები სოციალური პოლიტიკის მიმართულებით. საკვლევი თემის გარშემო, სადისერტაციო და საპუბლიკაციო მასალების შესწავლა, ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოების ოფიციალური დოკუმენტები, ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტები, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების და საგარეო პოლიტიკის განმსაზღვრელი სტრატეგიები, სამეცნიერო წყაროები და ნაშრომები საჯარო მმართველობის, ადგილობრივი თვითმმართველობის და სოციალური პოლიტიკის მიმართულებით, როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე.

სადისერტაციო ნაშრომი ასევე მოიცავს ჩატარებულ კვლევას, რომლის ძირითად ინსტრუმენტად გამოყენებულია რაოდენობრივი კვლევა „თოვლის გუნდის“ მეთოდით, რა დროსაც შეგროვილი მონაცემები სტატისტიკურადაა დამუშავებული. ამ მეთოდით კვლევისას, გამოიკითხა ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული 300 პენსიონერი; გამოკითხვისას, შერჩევის ცდომილება არის $\pm 5,7\%$ (95%-იანი სანდოობით). გამოკითხვა მიმდინარეობდა სატელეფონო საშუალებით, ანონიმურად. მიღებულ შედეგებზე დაყრდნობით, ასევე ჩატარდა თვისებრივი კვლევა და მის ფარგლებში მოპოვებული ინფორმაციები ასევე იქნა გაანალიზებული.

კვლევის პროცესში გამოყენებულია ანალიზის, სინთეზის, ინდუქციის, დედუქციის და შედარებით-სამართლებრივი მეთოდები, შემუშავდა სპეციალური კითხვარი ელექტრონული გამოკითხვისთვის. მონაცემების სანდოობის მიზნით, კვლევის შედეგები დამუშავდა რაოდენობრივი კვლევის სტატისტიკურ პროგრამაში “SPSS“-ში.

ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს ის, რომ – ქალაქ თბილი-

სის მაგალითზე პირველად განხორციელდა და გაანალიზდა ქალაქ თბილისის მერიის მიერ გატარებული საქმიანობა თბილისელი პენსიონერების სოციალური მდგომარეობისა და მისი გაუმჯობესების საჭიროების თაობაზე.

- ბენეფიციართა საპენსიო უზრუნველყოფის ამოცანები პირველად ჩამოყალიბდა საჯარო მმართველობითი და ორგანიზაციული ღონისძიებების განხორციელების კუთხით;
- დადგინდა, რომ მხოლოდ საპენსიო თანხების გაზრდა ვერ უზრუნველყოფს სერიოზულ გარდატეხას პენსიონერთა სოციალურ მდგომარეობაში.
- განისაზღვრა ამოცანები და ღონისძიებები თბილისის მოსახლეობის სოციალური პრობლემების გადაწყვეტისთვის.
- დადგინდა, რომ ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებებია გასატარებელი მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფის გაუმჯობესების მიზნით.
- გამოკვლეულ იქნა თბილისის საკრებულოს მიერ ბოლო 4 წლის განმავლობაში მიღებული გადაწყვეტილებების ეფექტიანობა მოსახლეობის სოციალური პრობლემების გაუმჯობესების მიზნით.
- განისაზღვრა თბილისის ბიუჯეტის ჩამოყალიბებისადმი მიდგომის მნიშვნელოვანი ცვლილებების განხორციელების ამოცანები და გზები.
- პირველად იქნა საჯარო მმართველობითი კუთხით შესწავლილი და გაანალიზებული დაგროვებითი პენსიის შემოღებისა და საპენსიო დანაზოგების მართვის პრობლემები.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა, იმითაა განპირობებული, რომ ჩამოყალიბებული მეცნიერული შეხედულებები, საკანონმდებლო ორგანოებისგან გათვალისწინების შემთხვევაში, მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს თბილისის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში; ამასთან, ნაშრომში მოცემული მსჯელობა, ანალიზი და დასკვნები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს როგორც სამეცნიერო წყარო, ის ასევე,

დაეხმარება ანალოგიური საკითხით დაინტერესებულ მკვლევარებს, უმაღლესი განათლების პროფესორ-მასწავლებლებს სწავლების სამივე საფეხურზე, სალექციო კურსების, სემინარებისა და პრაქტიკული მეცადინეობების მომზადების დროს.

დისერტაციის სტრუქტურა. სტრუქტურული თვალსაზრისით სამეცნიერო ნაშრომი შედგება – 141 გვერდისგან, რომელიც შეიცავს შესავალს, 3 თავს, 10 პარაგრაფს და დასკვნას. დისერტაციას აქვს გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი, გრაფიკების და ცხრილების ნუსხა. მისი შინაარსი შემდეგია:

შესავალი

ლიტერატურის მიმოხილვა

თავი 1. სოციალური პოლიტიკა – სახელმწიფოს დემოკრატიული განვითარების ქვაკუთხედი

1.1. სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკის ეკონომიკური ასპექტები

1.2. სოციალური პოლიტიკის ევროპული გამოცდილება

1.2.1. სოციალური პოლიტიკა ევროპის ქვეყნების მაგალითებზე დაყრდნობით

1.3. საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სოციალური პოლიტიკის საკითხთა აღსრულების პრაქტიკა და გამოწვევები

თავი 2. სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტების ანალიზი

2.1. ცენტრალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტებით გათვალისწინებული სოციალური პროექტები

2.2. სოციალური პოლიტიკის განხორციელების მექანიზმები

თავი 3. საქართველოს საპენსიო სისტემა და მისი განვითარების ტენდენციები

3.1 საპენსიო რეფორმის მნიშვნელობა და საჭიროება

3.2. ევროპის საპენსიო სისტემის საუკეთესო პრაქტიკა და შედარებითი ანალიზი ქართულ საპენსიო რეფორმასთან

3.3. თბილისის მოქალაქეები არსებული საპენსიო სისტემის შესახებ (კვლევის შედეგები)

3.4. თვისობრივი კვლევის შედეგების ანალიზი

დასკვნა

გამოყენებული ლიტერატურა

ნაშრომის მოკლე შინაარსი

ნაშრომის შესავალში მიმოხილულია საკვლევი თემის ძირითადი ასპექტები და გამოწვევები, კერძოდ ის შეიცავს სოციალური პოლიტიკის გარშემო ზოგად მიმოხილვას, თემის მეთოდოლოგიას, მოცემულია შესაბამისი არგუმენტები თემის აქტუალობის შესახებ, კვლევის მიზანს, ამოცანებს, კვლევის საგანს და ობიექტს, სიახლეს, თეორიულ-პრაქტიკული მნიშვნელობას და სხვა.

ლიტერატურის მიმოხილვა მოიცავს საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით არსებულ წყაროებს, სამეცნიერო და საინფორმაციო სტატიების, სადოქტორო დისერტაციების, საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების ანგარიშების, რეკომენდაციების თუ ღია ინტერნეტ სივრცეში განთავსებული ფაქტობრივი მასალის ანალიზს, რომლებიც სადისერტაციო თემაზე მუშაობის პროცესში იქნა გამოყენებული.

ნაშრომზე მუშაობისას შესწავლილი იქნა სხვადასხვა ქვეყნების მიდგომები სოციალური პოლიტიკის მიმართულებით, სადაც დაკვირვებამ აჩვენა, რომ არ არსებობს ერთი კონკრეტული სქემა, რომელიც მოაგვარებს სიღარიბის დაძლევის პრობლემებს და ხელს შეუწყობს მის საბოლოოდ აღმოფხვრას და მართვას. არსებობს სხვადასხვა წარმატებული ქვეყნის საინტერესო პრაქტიკა სოციალური პოლიტიკისადმი დამოკიდებულების და მათ შორის, დაგროვებითი საპენსიო სისტემის შესახებ, რომლის გაზიარება-გაანალიზება შესაძლოა სასარგებლო გამოდგეს ჩვენი ქვეყნის საზოგადოების კეთილდღეობის გასაუმჯობესებლად.

საკვლევი თემისათვის აგრეთვე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა სხვადასხვა საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ მომზადებული-

ლი გზამკვლევები და ანგარიშები, რადგან ისინი ემყარება სახელმწიფოთა გამოცდილებას, პრაქტიკოსი და თეორეტიკოსი საჯარო მოხელეების რეკომენდაციებს და ხშირად ობიექტურად ასახავს აქტუალურ პრობლემებსა და არსებულ საჭიროებებს.

ნაშრომის **პირველი თავი** (სამი ქვეთავით) ეთმობა სოციალური პოლიტიკის განსაზღვრებას და მის მნიშვნელობას, როგორც ქვეყნის ასევე საერთაშორისო მასშტაბით, სადაც ქვეყნის ბიუჯეტების უმეტესი ნაწილი ამ მიმართულებით იხარჯება. სოციალური პოლიტიკა ადამიანთა კეთილდღეობაზე ზრუნვას და თანაბარი საცხოვრებელი პირობების შექმნას უზრუნველყოფს. სიღარიბის დასაძლევად განხორციელებული საქმიანობა სხვადასხვა ქვეყნის მიხედვით მართალია განსხვავებულია, მაგრამ მიზანი, „სიღარიბის დაძლევა“ ყველასთვის ერთია და უმთავრესი ამოცანაც, უკეთესი შედეგის მიღებაა. სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანია სოციალური სამართლიანობის და სოლიდარობის პრინციპებზე ორიენტირებული ეკონომიკური და სოციალური სისტემის შექმნა. ადამიანის კეთილდღეობაზე ზრუნვა, რესურსების სამართლიანი გადანაწილების პრინციპების დაცვა სოციალური პოლიტიკის ქვაკუთხედიანია. ზოგადი ფორმულა, სოციალური პოლიტიკის ასახსნელად არ არსებობს, ის არის მიზნებისა და ინდიკატორების სისტემა, მოსახლეობის ყველა სეგმენტის დაბალანსებული მიღწევებისთვის, რომელიც განსახიერებულია პროგრამებში და მათი აღსრულება სახელმწიფოს, საზოგადოებრივი გაერთიანებების, სპეციალური ფონდების ერთობლივი ძალისხმევით ხდება. სოციალური პოლიტიკის, როგორც მიზანმიმართული საქმიანობის შინაარსი, მოქალაქეთა ღირსეული ცხოვრების პირობების უზრუნველყოფა, საზოგადოების პროგრესული განვითარება და სოციალური დაცვის ეფექტური სისტემის შექმნაა.

მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური პოლიტიკა უშუალოდ საერთო სახელმწიფო საქმეა, ის შესაძლოა გაიმჯნოს სახელმწიფოს, რეგიონულ, კორპორაციულ, მუნიციპალური განხორციელების კუთვნილების შესაბამისად. მაგრამ მის ძირითად ფუნქციად მაინც სოციალური უზრუნველყოფა მოიაზრება, რომელიც შეიძლება ჩაითვალოს საზოგადოების მდგომარეო-

ბად, რომელშიც ადამიანის სოციალური ინტერესები დაცულია შიდა და გარე საფრთხეებისგან. ეს ფუნქცია სრულდება სოციალური განვითარების ყოვლისმომცველი პროგრამების შემუშავებით და სოციალური განვითარების პრიორიტეტული სფეროების გამოყოფის გზით.

სოციალური პოლიტიკა ისეთ სოციალურ ასპექტებს მოიაზრებს, როგორცაა: ადამიანის შრომის უსაფრთხოება და ჯანმრთელობა, გარანტირებული მინიმალური ხელფასის დაწესება, ოჯახებისთვის სახელმწიფო დახმარების გაწევა, შეზღუდული შესაძლებლობების და ხანდაზმულ მოქალაქეთა ხელშეწყობა, სოციალური მომსახურების სისტემის, სახელმწიფო პენსიების, შეღავათების დაწესება და სხვა სოციალური გარანტიების, სამედიცინო და საგანმანათლებლო მომსახურების გაწევა და გარემო პირობების გაუმჯობესება. აღნიშნული მოდელებისა და პრინციპების უზრუნველყოფა სოციალური პოლიტიკის დემოკრატიულად წარმართვის მნიშვნელოვანი ქვაკუთხედი.

ძირითადად სოციალური სფეროს არადამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა, უმუშევრობისა და სიღარიბის ზრდა გამოწვეულია ეკონომიკური პრობლემებით და ბიუჯეტის არასათანადო დაგეგმვა/პროგნოზირებით. სწორი გათვლების შემთხვევაში, სოციალურ პოლიტიკას და სოციალურ შრომით სფეროს ეკონომიკისთვის მეტი სარგებლის მოტანა შეუძლია, ისევე, როგორც ადამიანთა ცხოვრების დონის გაზრდის და ამაღლების კუთხით.

სოციალური პრობლემატიკა დღევანდელი მსოფლიოსთვის იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ქვეყნების უმეტესობამ სოციალური პასუხისმგებლობა კონსტიტუციურ რანგშიც კი აიყვანა და ჩვეულებრივ ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების დაცვას გაუთანაბრა, რაც თავის მხრივ სახელმწიფოს მაღალ პასუხისმგებლობაზე მიუთითებს.

იმისათვის, რომ ქვეყანაში უზრუნველყოფილ იქნეს სოციალური კეთილდღეობა მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარება, რაც ქმნის დოვლათს. ეკონომიკის მდგომარეობის მიმდინარეობის მიხედვით განისაზღვრება ქვეყნის სოციალური განვითარების პერსპექტივებიც, რაც ასევე მიჩნეულია სოციალური პოლიტიკის მთავარ ამოცანად.

ეკონომიკური ურთიერთობები უზრუნველყოფენ საზოგადოებაში სოციალურ სტაბილურობას, რომლის მართვის ცენტრში ადამიანია, – თავისი ინტერესებითა და მოთხოვნილებებით. მნიშვნელოვანია მოსახლეობის ხელფასი და დასაქმება. ვინაიდან დასაქმებიდან მიღებულ შემოსავალზე დამოკიდებულია ცალკეული ოჯახის კეთილდღეობა. შეძლებული ოჯახები, საზოგადოების სოციალურ ფენას წარმოქმნიან, რომელთაც ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში უფრო მეტი წვლილის შეტანა შეუძლიათ. აქედან გამომდინარე, სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს მოსახლეობის შემოსავლების გაზრდაზე. მხოლოდ ამ მიდგომით არის შესაძლებელი მოსახლეობის სოციალური დაცვის უზრუნველყოფა და მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

სოციალური უფლებები, ევროპული ქვეყნების და გაერთიანებისთვისაც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფუნდამენტური უფლებაა, ადამიანთა სოციალური უფლებების დაცვის და მისი უზრუნველყოფის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სადაც სამოქმედო პრიორიტეტებად დასაქმების ხელშეწყობა, გაუმჯობესებული საცხოვრებელი და სამუშაო პირობები, სათანადო სოციალური დაცვა, დიალოგი მენეჯმენტსა და შრომას შორის, ადამიანური რესურსების განვითარება და გარიყულობის წინააღმდეგ ბრძოლა განისაზღვრა.

სიღარიბესთან ბრძოლისა და სიმდიდრის გადანაწილების აქტიური პოლიტიკა, ევროპაში თანასწორობის უფრო მაღალ დონეს წარმოშობს, ვიდრე მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში.

ევროკავშირმა, იმისათვის, რომ სამომავლოდ კიდევ უფრო გააძლიეროს ეკონომიკა და ის დააფუძნოს მაღალკვალიფიციურ ცოდნას, კვლევებსა და ინოვაციებში ინვესტიციებს ახორციელებს, რაც უზრუნველყოფს უფრო მაღალი ხარისხის სამუშაო ადგილების შექმნას და მუშებისთვის შესაბამისი უნარების გამომუშავებას.

ევროპული სოციალური მოდელი არის მაგალითი დანარჩენი მსოფლიოს საზოგადოებისთვის, რომელიც დაფუძნებულია სოციალურ სამართლიანობასა და სოლიდარობაზე, სადაც ეკონომიკური და სოციალური

წინსვლა თანაბრად მნიშვნელოვანია.

ნაშრომში გაანალიზებულია უცხოური ქვეყნების (გერმანია, შვედეთი, ნორვეგია, დანია, ფინეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები) სოციალური პოლიტიკის წარმატებული განვითარების ტენდენციები, მიდგომები და პრიორიტეტები, სადაც ნათლად ჩანს, სახელმწიფოს თანმიმდევრული პოლიტიკა სოციალური უფლებების გაუმჯობესების მიმართულებით. შესწავლილი ქვეყნების მაგალითზე დაყრდნობით, ძირითად პრიორიტეტად შესაძლოა ითქვას მიჩნეულია განათლება, რომელიც ნებისმიერი გამოწვევის მნიშვნელოვანი გზამკვლევაა.

ყურადღება გამახვილებულია საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების ხელშეკრულებით განსაზღვრულ შეთანხმებებზე, სადაც სხვა მრავალ მიმართულებასთან ერთად გათვალისწინებულია სოციალური პოლიტიკის აღსრულების მექანიზმები. ასოცირების შეთანხმება არის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინადადებული ნაბიჯი საქართველო – ევროპას შორის სამომავლო თანამშრომლობა – დაახლოების მიმართულებით, რამაც უნდა უზრუნველყოს ჩვენი ქვეყნის, ევროპული ოჯახის სრულუფლებიან წევრად აღიარება. ასოცირების შეთანხმებიდან ჯერ-ჯერობით არც ისე დიდი დროა (27.06.2014 წ.) გასული იმისათვის, რომ ქვეყანამ სრულად იგრძნოს ის სიკეთე, რასაც ეს შეთანხმება ითვალისწინებს. ის არის გარანტი საქართველოს მოსახლეობის მომავალი განვითარების, რათა მან ვალდებულებების აღსრულებით უზრუნველყოს ცხოვრების დონის გაუმჯობესება.

დისერტაციის მეორე თავი (ორი ქვეთავით) მოიცავს სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტების ანალიზს სოციალური პოლიტიკის ჭრილში, ამ მიმართულებით გათვალისწინებულ პროგრამებს და ღონისძიებებს. მიუხედავად იმისა, რომ ბიუჯეტით სოციალური ღონისძიებებისა და პროგრამების ჩამონათვალი არც ისე მწირია, გამოწვევები მაინც რჩება ქვეყნის წინაშე სოციალური მიმართულებით. წარმოდგენილი ანალიზით ასევე, თბილისის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის უპირატესობა, ბიუჯეტის მოცულობიდან გამომდინარე ნათლად ჩანს რეგიონის მუნიციპალიტეტების ბიუჯეტებთან მიმართებით, რაც შესაბამისად

აისახება მოსახლეობის კეთილდღეობაზეც.

სოციალური დაცვა საქართველოში ძირითადად სამი მნიშვნელოვანი ელემენტისგან შედგება, ეს არის: პენსიები, ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარებები, რომლებიც თავის მხრივ გადანაწილებულია სხვადასხვა პროგრამებსა და ქვეპროგრამებში. ქვეყანაში არსებობს სადღეღამისო სათემო სერვისები შეზღუდული შესაძლებლობების პირებისთვის და მზრუნველობამოკლებული ბავშვებისთვის, მაგრამ მათი გავრცელების არეალი მცირეა და სრულად ვერ მოიცავს ყველა მუნიციპალიტეტს.

სოციალური დაცვის უზრუნველსაყოფად, 2021 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის გეგმით გათვალისწინებული იყო 3.854.900.0 ლარი; აქედან თანხის უმეტესი ნაწილი – 2.600.000.0 ლარი, მიმართულია საპენსიო ფონდში (2021 წლის ბიუჯეტის გეგმა), პენსიის გაცემის უზრუნველსაყოფად. მოსახლეობის მიზნობრივი ჯგუფების სოციალურ დახმარებაზე (სოციალურ შემწეობებზე) მიმართულია 891.000 ლარი. ჯანმრთელობის დაცვის და მისი შესაბამისი ღონისძიებებისთვის გათვალისწინებულია 1.920.516 ლარი, საიდანაც მოსახლეობის საყოველთაო ჯანდაცვაზე 800.000 ლარია გამოყოფილი.

ყველაზე დიდი სოციალური პროგრამა, რასაც სახელმწიფო თავის მოქალაქეებისთვის ახორციელებს, არის მათი საპენსიო უზრუნველყოფა. იმისათვის, რომ ხანდაზმულ ადამიანებს ჰქონდეთ საშუალება დაიკმაყოფილონ მათი აუცილებელი საჭიროებები ინფლაციასთან მიმართებაში, მთავრობამ საკანონმდებლო დონეზე შემოიღო პენსიის ინდექსაცია, ხოლო შემდგომ სახელმწიფო ბიუჯეტში უზრუნველყო შესაბამისი რესურსის გათვალისწინება ინდექსაციასთან მიმართებაში. ინდექსაციის შესაბამისად, ყოველწლიურად 70 წლამდე ასაკის პენსიონერისათვის, ბოლო 12 თვის ინფლაციის დაანგარიშებით პენსია არანაკლებ 20 ლარით და 70 წელს და ზემოთ პენსიონერისთვის, ინფლაციისა და ბოლო 6 თვის განმავლობაში, მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის მაჩვენებლის 80%-ის ჯამის გათვალისწინებით, არანაკლებ 25 ლარით გაიზრდება. საშუალოვადიან პერიოდში დაგეგმილია 70 წლამდე პენსიონერთათვის პენსიის – 300 ლარამდე და 70

და მეტი წლის პენსიონერთათვის – 350 ლარამდე ზრდა.

პენსიის მიმღებთა საერთო რაოდენობას საქსტატის მონაცემების შესაბამისად 2020 წელს შეადგენს 958.317 პენსიონერი, მათ შორის: ასაკით პენსიონერი 783.705 ადამიანი, სოციალური პაკეტის მიმღები 174 612. აქედან, შშმ – 126 638; მარჩენალდაკარგული – 21 978; პოლიტრეპრესირებული – 108; სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღები – 10 013; ომის მონაწილეები – 15 493; საყოფაცხოვრებო სუბსიდირების მიმღებნი – 375 და სხვა – 7; ეს მონაცემები ყოველწლიურად მზარდია.

სოციალური მხარდაჭერა მიმართულია იმ პირებზე, ვინც ყველაზე მეტად საჭიროებს მზრუნველობას, ამავდროულად არიან უსახლკაროები და უკიდურეს სიღატაკეში მცხოვრებნი. მოსახლეობის სოციალურ მხარდაჭერას სახელმწიფო ახორციელებს საარსებო შემწეობის სახით, გასცემს რეინტეგრაციის შემწეობას, მინდობით აღზრდის ანაზღაურებას, სრულწლოვან პირზე ოჯახური გარემოს შექმნის ანაზღაურებას, არაფულად სოციალურ დახმარებას და სოციალურ პაკეტებს.

სოციალური შემწეობების სახით სახელმწიფო ასევე გასცემს დევნილთა შემწეობას, აფხაზეთისა (საქართველო) და ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის. სახელმწიფო გასცემს საყოფაცხოვრებო სუბსიდიას, მოსახლეობის განსაკუთრებულ სეგმენტზე, როგორებიცაა საბჭოთა რეპრესიების მსხვერპლნი, ომის ვეტერანები, ომში დაღუპულ სამხედროთა შვილები. დახმარება გაიცემა ასევე მარტოხელა პენსიონერებზე, ბრმებზე, ობლებზე, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებზე. სახელმწიფო დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ, ომში დაღუპული სამხედროების ოჯახის წევრებისთვის დახმარება ტრანსფერის სახით გაიცემა. მაღალმთიან რეგიონში მცხოვრებ მოსახლეობაზე დახმარება გაიცემა როგორც საპენსიო დანამატის სახით, ისე სუბსიდირების პროგრამის ფარგლებში. საქსტატის მონაცემებზე დაყრდნობით, სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში 2020 წელს რეგისტრირებულია 330 943 ოჯახი, ხოლო საარსებო შემწეობას იღებს – 146 619 ოჯახი.

სახელმწიფოს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტს პენსიებისა და სოციალური დაცვის პარალელურად, ხარისხიანი ჯანმრთელობის დაცვა წარმოადგენს. პრიორიტეტულია დაავადებათა ადრეული დიაგნოსტიკა და მისი პრევენცია, პირველადი ჯანდაცვა და მისი რეფორმა, ოჯახის ექიმის როლის გაზრდა საზოგადოებაში, ციფრული ტექნოლოგიებისა და ტელემედიცინის დანერგვა. ადამიანის ჯანმრთელობა და მისი შენარჩუნება მნიშვნელოვანი მონაპოვარია სახელმწიფოსთვის, ვინაიდან დაავადებათა დროული დიაგნოსტიკა და მისი პრევენცია მოითხოვს ნაკლებ ფინანსურ დანახარჯებს, როგორც სახელმწიფოსგან, ასევე პაციენტის პირადი სახსრებიდან.

გარდა სახელმწიფო ცენტრალური ხელისუფლებისა, მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობის და მათი აუცილებელი და საჭირო პირობების გაუმჯობესებაზე ზრუნავენ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. მუნიციპალიტეტების ჩართულობა ამ მიმართულებით განხილულია თბილისის მაგალითზე, რომლისთვისაც ისევ მნიშვნელოვან გამოწვევად და პრიორიტეტად რჩება ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარებების მიმართულებით, თბილისის მაცხოვრებელთათვის იმ პროგრამების დაფინანსება, რაც მათ საჭიროებებს დააკმაყოფილებს. გათვალისწინებულია სოციალურად დაუცველ მრავალშვილიან ოჯახთა სხვადასხვა სახის და კატეგორიის დახმარება, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა საზოგადოებაში ინტეგრაცია და ხელშეწყობა, საზოგადოებრივი ტრანსპორტით უფასოდ ან შეღავათებით სარგებლობა, მუნიციპალური თავშესაფრის მოვლა, სოციალურად დაუცველი და შეჭირვებული ოჯახების სხვადასხვა სოციალური დახმარებები, მრავალ სხვა შეღავათთან ერთად და ა.შ.

ფინანსდება ჯანმრთელობის მდგომარეობის ისეთი დაავადებები, როგორებიცაა აუტიზმი ბავშვებში და მისი აბილიტაცია, ხორციელდება ფსიქიკური ჯანმრთელობის სათემო მომსახურება, გაფანტული სკლეროზის სამკურნალო მედიკამენტების დაფინანსება, ძუძუს კიბოს სამკურნალო მედიკამენტები, დაავადებათა სკრინინგული მომსახურება და ტრანსპლანტაცია.

სოციალური დაცვის კუთხით, ბენეფიციართა ცხოვრების ხარისხის გასაუმჯობესებლად, თბილისში რეგისტრაციის მქონე და სოციალურად დაუცველი სტატუსის მატარებლებს, მრავალშვილიან ოჯახებს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს და სხვა შეჭირვებულ მდგომარეობაში მყოფებს მიეწოდებათ სოციალური სერვისები. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებს უფინანსდებათ საკურორტო-სარეაბილიტაციო მომსახურება, საზოგადოებრივი ტრანსპორტით უფასოდ ან შეღავათით სარგებლობა, სოციალურად დაუცველ მრავალშვილიანებს ეწევათ სხვადასხვა სახის სოციალური დახმარებები, ფინანსდება მუნიციპალური თავშესაფრის ხარჯები.

ნაშრომში ასევე მიმოხილულია სოციალური უფლებების განხორციელებისათვის საჭირო და აუცილებელი მექანიზმები, რითაც უნდა უზრუნველყოს ნებისმიერმა ადამიანმა თავისი უფლებების სწორად და სამართლიანად დაცვა.

ქვეყანაში და მათ შორის თბილისში არსებული მძიმე მდგომარეობის ფონზე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ზრუნვა და თანადგომა ქვეყნის მოსახლეობის სოციალური ყოფის შესამსუბუქებლად, რაშიც სახელმწიფო და ადგილობრივი ბიუჯეტების ფინანსების მნიშვნელოვანი ნაწილი იხარჯება.

ნაშრომის **მესამე თავში** გაანალიზებულია ქვეყანაში მოქმედი საპენსიო სისტემა, იდენტიფიცირებულია არსებული გამოწვევები.

პენსიის დანიშნულება და მიზანი ადამიანის ცხოვრების დონის ისეთ პირობებში შენარჩუნებაა, რაშიც ის საპენსიო ასაკამდე ცხოვრობდა.

არსებული პენსია ძირითადად წარმოადგენს ადამიანის შრომითი შესაძლებლობების შემცირების მაკომპენსირებელ შემოსავალს. ის დაფუძნებულია სოლიდარობის პრინციპზე და მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტია მისი დამფინანსებელი. პენსია, არ მოიცავს დანამატს ან რაიმე გათვლას შრომისა და ნამსახურობის წლების შესახებ. ფიქსირებული პენსიის არსი ძირითადად ემსახურება სიღარიბის შემცირებას ქვეყანაში, ანუ პენსიონერთა სიღარიბისგან დაცვას ხანდაზმულობის ასაკში, თუმცა საკითხავია, თუ რამდენად შეუძლია მას ეს დაცვა, მაშინ, როცა მისი

შეფარდება საშუალო ნომინალურ ხელფასთან მიმართებით 19%-ია.

არსებული პენსია წარმოადგენს, საპენსიო უზრუნველყოფის სამსვეტიანი მოდელის პირველი სვეტის მაგალითს, რომელიც თავისი არსით სიღარიბესთან ბრძოლის საუკეთესო საშუალებაა, მაგრამ ის ამავდროულად ხასიათდება მნიშვნელოვანი ხარვეზებით, როგორცაა სამართლიანობა, ეფექტიანობა და ფინანსური სტაბილურობა.

მოქმედი საპენსიო მოდელის უსამართლობას განაპირობებს მისი დაბალი ჩანაცვლების კოეფიციენტი 19%-ი, მაშინ როცა ეს ჩანაცვლება სხვა ქვეყნებში 40%-დან – 78% მერყეობს (ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ქვეყნები (OECD), ევროკავშირის ქვეყნები).

მოქმედი საპენსიო ხარჯები, რომელიც პენსიონერზე გაიცემა ძალიან მცირეა და ის სულ ოდნავ ცდება საარსებო მინიმუმს.

საპენსიო თანხები არაეფექტურია იმიტაც, რომ მას არ შეუძლია ჩანაცვლების მაღალი კოეფიციენტის შემოთავაზება, მაშინაც კი, როცა ქვეყანაში ეკონომიკური განვითარებისა და ერთ ადამიანზე საშუალო შემოსავლის გათვალისწინებით ამის მიღწევა შესაძლებელია. ასევე არაეფექტურია ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისთვისაც, ვინაიდან აქ გადახდილი თანხა ხმარდება ხარჯვას და ის არ ქმნის დანაზოგებს და საინვესტიციო გარემოს, როგორც ამას მეორე და მესამე სვეტი უზრუნველყოფს. მეორე და მესამე სვეტი მნიშვნელოვნად ზრდის ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობებს.

დემოგრაფიული მდგომარეობის გათვალისწინებით, მოქმედი საპენსიო სისტემა ფინანსური სტაბილურობის მიმართულებითაც მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას. 2030 წლისთვის მოსალოდნელია სამუშაო ძალის 77,000 ადამიანით შემცირება და პენსიონერთა რაოდენობის 212,000 ადამიანით გაზრდა, რაც დასაქმებულ ერთ ადამიანზე, პენსიონერთა რაოდენობის 31%-დან – 42%-მდე გაზრდას გულისხმობს. ბალანსის დარღვევა დასაქმებულებს მძიმე ტვირთად დააწვება. შესაბამისად, ამ პირობებით ჩანაცვლების კოეფიციენტის ზრდა შეუძლებელი იქნება. პენსიონერთა რაოდენობის ყოველწლიური მატება სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანი

გამოწვევაა, რაც საპენსიო სისტემისთვის კიდევ უფრო მეტი რესურსის მოძიებასა და ფინანსური სტაბილურობის არსებობას მითხოვს.

პენსიის მიმღებთა რაოდენობა საქართველოში წლების მიხედვით მზარდია და ის საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების მიხედვით ასე გამოიყურება. 2016 – 720,194; 2017 – 720,067; 2018 – 745,001; 2019 – 762,621; 2020 – 738,705; ხოლო რაც შეეხება თბილისს, მისი შედეგები ასეთია: 2016 – 202,418; 2017 – 207,883; 2018 – 213,597; 2019 – 221,092; 2020 – 229,198. ეს ტენდენციები შენარჩუნდება მომავალშიც.

სახელმწიფოს სოციალური უზრუნველყოფის ღონისძიებების განსახორციელებლად საჭირო ხარჯებიც შესაბამისად ყოველწლიურად განიცდის მატებას: 2016 – 3 150 058.1 ათ. ლარი, რაც ბიუჯეტის ხარჯების 36.0%; 2017 – 3 324 267.1 ათ. ლარი, ხარჯების 35.5%; 2018 – 3 501 326.1 ათ.ლარი, ხარჯების 36.7%; 2019 – 3 946 606.1 ათ. ლარი, ხარჯების 39.6%; 2020 – 5 343 171.8 ათ. ლარი, ხარჯების 42.6%; მათ შორის, საპენსიო უზრუნველყოფა, ყველაზე მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა თავისი ფინანსური დანახარჯებიდან გამომდინარე. შესაბამისად მზარდია საპენსიო უზრუნველყოფის საბიუჯეტო დანახარჯებიც წლების მიხედვით: 2016 – 1 571.0 მლნ. ლარი; 2017 – 1 685.9 მლნ. ლარი; 2018 – 1 716.7 მლნ. ლარი; 2019 – 1 938.2 მლნ. ლარი; 2020 – 2 246.2 მლნ.ლარი.

ყოველივე ზემო აღნიშნული ასაბუთებს ქვეყანაში საპენსიო რეფორმის საჭიროებას და მისი განვითარებისთვის ხელშეწყობის აუცილებლობას. 2014 წელს მთავრობის მიერ დამტკიცებული სტრატეგიაც „საქართველო 2020“ ეხება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. იმისათვის, რომ სამომავლოდ უზრუნველყოფილი იყოს ჩანაცვლების განაკვეთის მოსალოდნელ დონეზე დარჩენა, აუცილებელია განხორციელდეს საპენსიო რეფორმა. ამასთან, ამ ნაბიჯის გადადგმის მიზნობრიობას ამყარებს გაეროს მონაცემები, პენსიონერთა მოსალოდნელი ზრდასთან დაკავშირებით, რომელიც 2050 წლისთვის საქართველოს მოსახლეობის 25%-ს მიაღწევს, რაც თავის მხრივ სოციალური ხარჯების ზრდას გამოიწვევს. ამავე დოკუმენტით დასაბუთებულია ისიც, რომ აუცილებელია

დღეს არსებული პენსიის ინფლაციის პრინციპთან მიხედვით, რათა გათვალისწინებულ იქნეს მსყიდველობითი უნარიანობა და პენსიონერთა სოციალური მდგომარეობა.

კერძო დაგროვებითი საპენსიო სისტემა მოქალაქეს აძლევს საშუალებას თვითონ დაგეგმოს საპენსიო შემოსავალი და არ იყოს ბიუჯეტზე დამოკიდებული. განვითარებული ქვეყნების უმეტესობა ცდილობს კერძო დაგროვებითი საპენსიო სისტემის დანერგვას თავიანთ ქვეყნებში. კერძო დაგროვებითი საპენსიო სისტემა ემსახურება „განსაზღვრული დანაზოგის“ ჩვევის ჩამოყალიბებას (Defined Contribution). ფონდში დაგროვებული თანხის მოცულობა დამოკიდებულია ინდივიდუალურ შენატანებზე, დასაქმების ხანგრძლივობაზე და საპენსიო ფონდის ამონაგებზე, რაც იქნება მოქალაქის მიერ საპენსიო ასაკში მისაღები სარგებელი. ახალი სისტემა ყველა შეფასებით უფრო სამართლიან, სოლიდარულ და გარანტირებულ მიდგომას ჰპირდება მოქალაქეებს. დაგროვებითი საპენსიო სისტემის მონაწილე პირები ამავდროულად, მიიღებენ სახელმწიფო, საბაზისო პენსიას, ხოლო სოციალური და კერძო პენსია, ორივე ერთად უზრუნველყოფს უკეთესი ჩანაცვლების კოეფიციენტს. 6 % შენატანის ფონზე, საშუალო ხელფასის მქონე პირების ჩანაცვლების კოეფიციენტი დაახლოებით იქნება 30 %. მისაღები სარგებლის ძირითად კომპონენტი მაინც ყოველთვიური ხელფასია, რომლის პროცენტული მაჩვენებელიც ირიცხება ფონდში. საპენსიო ფონდში შენატანების ოდენობა განსაზღვრულია 6%-ით, მაგრამ შესაძლოა გარკვეული პერიოდის შემდგომ ამ მაჩვენებელმა ზრდაც განიცადოს.

მთავრობის ჩართულობა ამ პროცესში არის მნიშვნელოვნად წამახალისებელი ფინანსური ფაქტორი მოქალაქეებისთვის. ფონდში არსებული შენატანები, მოგება და გასაცემი თანხები თავისუფლდება დაბეგვრისაგან და ისევე, როგორც სახელმწიფოს და დამსაქმებლის მიერ შეტანილი 2-2%. საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით, საპენსიო სარგებელი ექვემდებარება დასაბეგრ შემოსავლის წყაროს, მაგრამ სახელმწიფო აქაც კეთილი ნების პრინციპით უდგება საკითხს და იყენებს დამატებით წახალისების ფორმას. 6% დაუბეგრავი შემოსავალი კიდევ

უფრო გაზრდის სამომავლოდ ჩანაცვლების კოეფიციენტს.

„დაგროვებითი პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად საპენსიო სქემაში მონაწილეობა ნებაყოფლობითია, გარდა იმ მოქალაქეთათვის, რომელთაც კანონის ამოქმედების მომენტისთვის (2018 წლის 6 აგვისტო) ჯერ არ იყვნენ 40 წლის ასაკს მიღწეულები, ხოლო სხვა ნებისმიერ დასაქმებულ თუ თვითდასაქმებულ პირს, ვინც დასაქმებიდან თუ თვითდასაქმებიდან იღებს ფინანსურ შემოსავალს, ქალებს 55 წლამდე და მამაკაცებს 60 წლამდე. ასევე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ უცხო ქვეყნის მოქალაქეთათვის.

საპენსიო სისტემამ ფუნქციონირება 2019 წლიდან გაცემულ ხელფასებზე დაიწყო. მაღალშემოსავლიან პირებზე სახელმწიფო შენატანები ნაკლებია ან საერთოდ არ გაიცემა (წლის განმავლობაში შემოსავლის ჯამური თანხა: 24 000 ლარამდე – 2%, 24 000-დან – 60 000 ლარამდე – 1%, 60 000 ლარს ზემოთ – 0%). სისტემაში გაწევრიანების შემთხვევაში დასაქმებული გადარიცხავს ხელფასის განსაზღვრულ ოდენობას (2%) სახელმწიფოს მიერ შექმნილ საპენსიო ფონდში, მასთან ერთად კი სახელმწიფო (2%, 1%, 0%) და დამსაქმებელიც შეიტანს (2%) დასაქმებულის სასარგებლოდ. ფონდში დაგროვებული თანხების განკარგვას (ინვესტირებას), სპეციალურად შერჩეული კერძო კომპანია უზრუნველყოფს.

საპენსიო გასაცემები ბიუჯეტში ყოველწლიურად იზრდება. ამ ფონზე საპენსიო სისტემის რეფორმა და დაგროვებით საპენსიო მოდელზე გადასვლა წინგადადგმული ნაბიჯია, რომელიც თავისუფალი ფულის მოპოვების უალტერნატივო გზაა. განხორციელებული რეფორმა მნიშვნელოვანი შედეგატია, როგორც ქვეყნის ფინანსური პოლიტიკისთვის, ისე პენსიონერთა კეთილდღეობისთვის. კონსერვატიული გათვლებით 6 წლის განმავლობაში საპენსიო ფონდში დაახლოებით 5 მილიარდი ლარის მობილიზება უნდა მოხდეს, რაც შესაძლოა მოხმარდეს ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღებას. თუმცა გასათვალისწინებელია ისიც, რამდენად სარგებლიანია სისტემაში ჩართვის ნებაყოფლობითი პრინციპი. დაგროვებითი საპენსიო სისტემა თითქმის ყველა განვითარებულ ქვეყანაში მოქმედებს და მისი შე-

დეგი მნიშვნელოვანია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური თვალსაზრისით.

ახალი საპენსიო სისტემის ამოქმედებასთან დაკავშირებით, საპენსიო სააგენტოს ვებგვერდზე გამოქვეყნებული აუდიტის ფინანსური ანგარიში 2019 (IFRS) თანახმად, 2019 წლის 31 დეკემბრის მონაცემებით დაგროვებით საპენსიო სქემაში მონაწილეობდა 795 ათასი მონაწილე. საპენსიო სააგენტომ 2021 წლის 2 ნოემბერს გამოაქვეყნა სტატისტიკური მონაცემები დაგროვებით საპენსიო სისტემასთან მიმართებაში, სადაც დეტალურად განმარტა, რომ მიმდინარე ეტაპისთვის აქტივების მოცულობა შეადგენდა 1.83 მილიარდ ლარს, სადაც 234 მილიონი ლარი დარიცხული სარგებელია. აქტივები განთავსებულია ქართულ კომერციულ ბანკებში, რომელსაც ერიცხება ეფექტური წლიური სარგებელი 11.1% ოდენობით. ფონდში დაგროვილი თანხების 62% დაბანდებულია სადეპოზიტო სერტიფიკატებში და შესაბამის ვადიან დეპოზიტებში, ხოლო 38% სარგებლიან მიმდინარე ანგარიშებზე. აქტივები ინვესტირებულია ეროვნულ ვალუტაში.

2018 წლის 6 აგვისტოს ამოქმედდა „დაგროვებითი პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომლის ძალითაც, იმ პირებისთვის, რომელთაც კანონის ამოქმედებამდე არ შესრულებიათ 40 წელი, დაგროვებით საპენსიო სისტემაში ჩართვა იყო სავალდებულო. 2021 წლის 02 ნოემბრის მონაცემებით, ბაზაში რეგისტრირებულია 1 მილიონ 212 ათასი მონაწილე. მათ შორის 245 296 მონაწილე, კანონის მოთხოვნით, სავალდებულო წესითაა რეგისტრირებული, ხოლო დანარჩენი – ნებაყოფლობითი პრინციპით.

სქემის მონაწილეთა რაოდენობა ყოველთვიურად დაახლოებით 11 000-ზე მეტი ადამიანით იზრდება. საპენსიო სქემაში მონაწილეობაზე უარი 168 ათასმა ადამიანმა განაცხადა და ეს ამ უფლების მატარებელთა 41%-ს შეადგენს. მონაცემები პერიოდულად განიცდის ცვლილებას, რაც ეტაპობრივად ქვეყნდება ვებგვერდზე www.pensions.ge.

სისტემა წარმატებით მუშაობს მსოფლიოს მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში და ის საქართველოშიც ჰპოვებს თავის განვითარების პერსპექტივებს. იმისათვის, რომ გავიგოთ თუ როგორ მიმდინარეობს და რამდენად სწორად ხორციელდება ფონდში დაგროვილი თანხების მართვა

და განკარგვა, რომელიც რეალურად 2019 წლის 1 იანვრიდან დარიცხული ხელფასებიდან დაიწყო, მნიშვნელოვანია სამომავლოდ განხორციელდეს კვლევა, ფონდში არსებული თანხების მართვა/განკარგვის მიმართულებით, კერძოდ რამდენად სწორად და მომგებიანად მიმდინარეობს ეს პროცესი და მიიღებს თუ რა ქვეყანა იმ მოსალოდნელ სარგებელს, რასაც დაგროვებით საპენსიო სისტემის რეფორმისგან ელოდება. ცხადია ჩვენი კვლევის ფარგლებში ეს ვერ განხორციელდა.

მნიშვნელოვანია დაგროვებით საპენსიო სისტემის მიმართ მოსახლეობის მეტად ინფორმირება, სისტემაში ჩართვის აუცილებლობასა და ამით მათი ღირსეული სიბერის უზრუნველყოფაში დარწმუნება.

ნაშრომში გაანალიზებული და მიმოხილულია წარმატებული საპენსიო რეფორმის უცხოური მაგალითები, რომლებიც შედარებულია ქართულ რეალობასთან და ასევე კვლევის სახით, მოცემულია თბილისის ხანდაზმულ მოქალაქეთა მიერ, არსებული საპენსიო პოლიტიკის შეფასება და ამ შეფასებიდან გამომდინარე ჩატარებული თვისობრივი კვლევა და მისი ანალიზი. რამაც საშუალება მოგვცა მივსულიყავით გარკვეულ დასკვნებამდე და გამოგვეთქვა წინადადებები მდგომარეობის შემდგომი გაუმჯობესების მიზნით.

დასკვნა

სოციალური პოლიტიკა არის სახელმწიფო რესურსების ისე დაგეგმვა და განხორციელება, რომელმაც მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის მოსახლეობის კეთილდღეობის დაცვა, რა დროსაც მათი ყოველდღიური ყოფა უნდა გახდეს ადეკვატური ცხოვრების არსებულ გამოწვევებთან მიმართებაში. საქართველოსთვის და ქალაქ თბილისისთვის სამაგალითოა ევროპის ქვეყნების გამოცდილება, რომელზედაც ჩვენ გავამახვილეთ ყურადღება.

ქართული სახელმწიფოს სწრაფვა მომავალი განვითარებისკენ, გახდეს ევროპული ოჯახის წევრი, ნათლად გამოიხატა 2014 წელს გაფორმებული ევროპასთან ასოცირების შეთანხმებით, რაც კიდევ უფრო დააჩქარებს საქართველოს ინტეგრაციას ევროპულ ოჯახთან. შეთანხმება სხვა

არაერთ მნიშვნელოვან საკითხთან ერთად მოსახლეობის სოციალური დაცვის სისტემის კარდინალურად გაუმჯობესებაზეც არის ორიენტირებული. ამ მიმართულებით საქართველოში და მათ შორის თბილისში, ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევამ ნათლად აჩვენა, რომ სერიოზული ნაკლოვანებებია სოციალური პოლიტიკის განხორციელების მიმართულებით, მათ შორის ბევრია გასაკეთებელი საპენსიო უზრუნველყოფის კუთხით. არსებული საბაზისო პენსია ემსახურება სიღარიბის მაჩვენებლის შემცირებას, თუმცა ვერ პასუხობს პენსიონერთა ღირსეულ სიბერეს.

კვლევის თანახმად, არსებული საპენსიო სისტემის სამომავლო მოლოდინებიც არასაიმედოა, დემოგრაფიული მდგომარეობის გაანალიზებიდან და შეფასებიდან გამომდინარე, რაც სამომავლოდ მძიმე ტვირთად დააწვება ქვეყნის საფინანსო სექტორს და შრომით ძალას.

უცხოური გამოცდილება, რომლის ნაწილობრივი იმპლემენტაცია მოხდა ქართულ კანონმდებლობაში, მხედველობაშია ის, რომ შემოღებულ იქნა დაგროვებითი საპენსიო სისტემა, რამაც სამომავლოდ უნდა უზრუნველყოს ფინანსური ხარჯის შემცირება, ხოლო დანაზოგების შექმნამ კი, პროგრამაში მონაწილე პირებს საპენსიო ასაკში ღირსეული პირობები შესთავაზოს.

კვლევამ ცხადჰყო პენსიონერთა მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობა. გამოკითხულ რესპონდენტთა 76%-თვის არსებული სოციალური პენსია არის ერთადერთი ფინანსური შემოსავლის წყარო და უმეტესობა მიღებული პენსიის (240 ან 275) 50%-ს მედიკამენტების შესაძენად ხარჯავს, დარჩენილი თანხის მინიმალური ოდენობით კი ცდილობენ მომდევნო პენსიამდე თავის გატანას – საკვები პროდუქტებისა და კომუნალური გადასახადების უზრუნველყოფით.

გამოკითხულ პენსიონერთა უმეტესობას, საპენსიო თანხა სესხის სახით, წინსწრებით აქვს გამოტანილი. პენსიის დაკრედიტების ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 30.65%-ია. სასესხო ვალდებულების ქვეშ მყოფი პენსიონერების ყოველთვიური ასაღები თანხა საარსებო მინიმუმზე (საქსტატის 2021.01.01 მონაცემით – 224.2 ლ) ნაკლებია გამოდის, რომ

შესუსტებული საბანკო რეგულაციის პირობებში, მნიშვნელოვან სარგებელს საბანკო-საკრედიტო ორგანიზაცია იღებს, ხოლო პენსიონერი ერთმნიშვნელოვნად განიცდის ზარალს.

პენსიონერთათვის ასევე მტკივნეულია ეროვნული ვალუტის ინფლაციის შედეგად ფასების რეკორდული ზრდა. რესპონდენტთა 40% მართალია აღიარებს რეფორმის შემდგომ პერიოდს და პენსიის ზრდის დადებით ტენდენციას, მაგრამ იქვე აღნიშნავენ, დიდ განსხვავებას ვერ ხედავენ ლარის მსყიდველობითუნარიანობის გათვალისწინებით. ვინაიდან პენსიის ზრდასთან ერთად ინფლაციის (7,7%-ია საქსტატის მონაცემებით) მაჩვენებელი იზრდება. შესაბამისად, პენსიის მსყიდველობითუნარიანობის კოეფიციენტი მცირდება. პენსიონერთა განმარტებით, რეგულარულად გამოყენებადი მედიკამენტების შესაძენად, ყოველთვიურად, სააფთიაქო ქსელის არასტაბილურობა და მედიკამენტებზე დაწესებული მცოცავი განაკვეთი უფრო მეტად ამძიმებს პენსიონერის ყოფას და შეუძლებელს ხდის ყოველთვიურ, გეგმაზომიერ ხარჯთაღრიცხვის შედგენას.

პენსიონერთა უკმაყოფილებას იწვევს თანაბარი პენსიის განსაზღვრა, სტაჟისა და ნამსახურობის წლების გათვალისწინების გარეშე. რესპონდენტთა უმეტესობა სკეპტიკურად და უარყოფითად არის განწყობილი დაგროვებით საპენსიო სისტემის მიმართ, ვინაიდან წარსულის „მწარე გამოცდილება“ დღემდე ახსოვთ. ამ ყველაფერს ისიც განაპირობებს, რომ გამოკითხულთა 54%, ქვეყანაში მოქმედ საპენსიო სისტემების შესახებ არ არის ინფორმირებული, რაც შესაძლოა საინფორმაციო კამპანიის ნაკლებობით იყოს განპირობებული.

საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამების არსებობას გამოკითხულთა 49% დადებითად აფასებს. კმაყოფილია იმ გამოკითხულთა უმრავლესობა, ვისაც ქირურგიული მანიპულაცია დასჭირდა და მომსახურების თანხა 70-90% საყოველთაო ჯანდაცვის ფარგლებში აუნაზღაურდა, ხოლო ისინი, ვისაც პროფილაქტიკური გამოკვლევები ან მედიკამენტოზური დახმარება დასჭირდა, თვლიან, რომ პროგრამა არაეფექტურია. როგორც თვისებრივი კვლევის ფარგლებში განგვიმარტეს, აღნიშნული პრობლემა გამოწვეულია

პირველადი ჯანდაცვის რგოლის, ანუ „ოჯახის ექიმის“ უგულებელყოფით. რასაკვირველია ვიზიარებთ მათ მოსაზრებას, თუმცა, მხედველობაშია მისაღები ისიც, არასაკმარისია რესპონდენტთა ინფორმირებულობის დონე, რაზედაც სახელმწიფოს მეტი ყურადღების გამახვილება მართებს.

გამომდინარე აღნიშნულიდან, სახელმწიფომ და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებმა აუცილებელია განახორციელონ შემდეგი ქმედებები, სახელმწიფო:

1. გადაიხედოს მედიკამენტთა ფასები და მოხდეს მისი რეგულირება არსებულ საპენსიო რეალობასთან მიმართებით.

2. დაკრედიტების ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მოცულობა შეადგენს (30,65%), მისი საკანონმდებლო გადასინჯვა მნიშვნელოვანია პენსიონერთა სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.

3. დასაქმების ხელშეწყობის მიმართულებით გაატაროს უფრო ქმედითი ღონისძიებები, რათა მაქსიმალურად შემცირდეს უმუშევრობის დონე, რაც ხელს შეუწყობს სოციალური ანარიცხების ზრდას და, შედეგად, შეამსუბუქებს უმუშევართა ოჯახის წევრების ხანდაზმულთა საპენსიო შემოსავალზე დამოკიდებულებას.

4. უზრუნველყოს საპენსიო ასაკის ადამიანთა დასაქმების ხელშეწყობა და მათი შრომის ბაზარზე უფრო ხანგრძლივი დროით დარჩენის შესაძლებლობა.

5. ინდექსაციის წესით განსაზღვრული ყოველწლიური მინიმუმის ზრდა ისე იქნას უზრუნველყოფილი, რომ საპენსიო განაკვეთი რეალურად პასუხობდეს ინფლაციით გამოწვეული ფასთა ზრდის მაჩვენებელს.

6. უზრუნველყოფილ იქნას მეტი საინფორმაციო კამპანიის წარმოება, დაგროვებით საპენსიო სისტემის უკეთ გასაცნობად, ვინაიდან ინფორმაციის ნაკლებობა იწვევს საზოგადოების უნდობლობას საპენსიო რეფორმის მიმართ.

შესწავლილი იქნეს უცხოეთის ქვეყნების დადებითი გამოცდილება დაგროვებითი საპენსიო სისტემით მოზიდული სახსრების ეფექტიანად მართვის მიმართულებით.

თბილისის მერია:

7. თბილისის მერიამ უზრუნველყოფს თბილისელი პენსიონერების ყოფის კიდევ უფრო დეტალურად შესწავლა და მათ საჭიროებებზე უფრო ეფექტურად მორგებული სოციალური ღონისძიებების შემუშავება.

8. თბილისელი პენსიონერები, რომელთა ოჯახების სარეიტინგო ქულა 200 000-ს არ აღემატება, წამლების 500-ლარიან ვაუჩერებს იღებენ. ეს ინიციატივა საინტერესოა იმ მხრივ, რომ მსგავსი ვაუჩერული პრინციპით დაფინანსება რეალური საშუალებაა მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ამდენად, სასურველია თბილისის მერიამ სამომავლოდაც უზრუნველყოს კონკრეტულ საჭიროებაზე მორგებული ვაუჩერული წესით დაფინანსება, რისთვისაც უპირველესად საჭიროა ხანდაზმულ მოქალაქეთა საჭიროებების ინდივიდუალური შესწავლა და ანალიზი.

9. თბილისის მერიამ, საინფორმაციო კამპანიების საშუალებით მოახდინოს სახელმწიფო და ადგილობრივი (მუნიციპალური) ბიუჯეტებით გათვალისწინებულ სოციალური პროგრამებთან და პროექტებთან მიმართებით საზოგადოების (პენსიონერების) ინფორმირება.

10. სახელმწიფოსთან ერთად, ადგილობრივმა თვითმმართველობამ გააუმჯობესოს და მეტად ქმედითი გახადოს ოჯახის ექიმის ინსტიტუტი და ამის შესახებ შესაბამისი ინფორმაცია ოპერატიულად მიაწოდოს მოსახლეობას.

11. შეიქმნას პენსიონერების დასაქმების ცალკეული პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფს საგადასახადო შეღავათებს თბილისში რეგისტრირებული საწარმოებისთვის (კომპანიებისთვის), რისთვისაც საჭიროა საგადასახადო კანონის იმ ნორმის გადასინჯვა, რომელიც დაბეგვრის სტანდარტებს ემსახურება. აღნიშნული ცვლილების შედეგად, ქვეყნის მასშტაბით უნდა მოხდეს პენსიონერთა და სოციალურად დაუცველთა ბაზაში რეგისტრირებული მოქალაქეების დასაქმება. თბილისის მერიის მხრიდან საპილოტედ მოხდეს ამ მოდელის განხორციელება, ხოლო წარმატების შემთხვევაში პრაქტიკა გაიზიარონ რეგიონებმაც.

ნაშრომის აპრობაცია და პუბლიკაციები

დოქტორანტურაში სწავლის დებულებით გათვალისწინებული, სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებების შესახებ დაცულ იქნა ორი თემატური სემინარი და სამი კოლოკვიუმი:

1. კოლოკვიუმი: „სოციალური პოლიტიკა, როგორც ადამიანის შესაძლებლობებისა და მოთხოვნილებების რეალიზაციის მექანიზმი“ (25.07.2020);

2. კოლოკვიუმი: „სოციალური პოლიტიკის ევროპული გამოცდილება: მიდგომები და პრაქტიკა“ (24.02.2021);

3. კოლოკვიუმი: „საპენსიო სისტემის შეფასება ხანდაზმულ ადამიანთა მიერ და მისი შესაბამისობა არსებულ გამოწვევებთან მიმართებით“ (22.07.2021).

სადისერტაციო ნაშრომში ფორმულირებული ძირითადი დებულებები ასახულია და გამოქვეყნებულია ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ რეკომენდებულ საერთაშორისო რეფერირებად ჟურნალებში:

სტატიები:

1. ონიანი მ., „სოციალური პოლიტიკა თანამედროვეობაში და სახელმწიფოთა განსხვავებული მიდგომა უფლების რეალიზაციისას“, სამეცნიერო ჟურნალი “ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“, ხელისუფლება და საზოგადოება №3 (55) 2020, გვ. 48-57;

2. ონიანი მ., „სახელმწიფოს საფინანსო სისტემა და მისი როლი მოსახლეობის კეთილდღეობის პროცესში“, სამეცნიერო ჟურნალი “ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“, ხელისუფლება და საზოგადოება №4 (56) 2020, გვ. 26-37;

3. ონიანი მ., „სოციალური გარანტიების როლი ხანდაზმული მოსახლეობის სიცოცხლის ხარისხის ამაღლებაში“, ყოველკვარტალური

რეფერირებადი და რეცენზირებადი საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ბიზნეს-ინჟინერინგი“ №1-2 2021, გვ. 72-77;

4. ონიანი მ., დოლონაძე შ., „საქართველოში არსებული საპენსიო სისტემისადმი თბილისის ხანდაზმულ მოქალაქეთა დამოკიდებულების შესახებ“ სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“, ხელისუფლება და საზოგადოება №3 (59) 2021, გვ. 65-81.

კონფერენციები:

1. ონიანი მ., „სახელმწიფოს და ადგილობრივი თვითმმართველობის როლი ადამიანის ჯანმრთელობის განმტკიცებაში და ჯანმრთელი ადამიანი, ქვეყნის წარმატების საწინდარი“, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი, ღია დიპლომატიის ასოციაცია, სამეცნიერო ჟურნალი “ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)” XIII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის “ხელისუფლება და საზოგადოება – 2019“ შრომების კრებული, საგამომცემლო სახლი “ტექნიკური უნივერსიტეტი“, გვ. 93-101;

2. ონიანი მ., „სოციალური ინტეგრაციის მნიშვნელოვანი ასპექტები“, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი, IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები“, IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის შრომების კრებული II, საგამომცემლო სახლი “ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტი, 2020 წ. გვ. 92-97.